

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

**ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ**

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ІНСТИТУТ МАТЕМАТИКИ, ФІЗИКИ І ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

**СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА
ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ В
ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ: МЕТОДОЛОГІЯ,
ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ**

Збірник наукових праць

Випуск дев'ятнадцятий

**Київ-Вінниця
2008**

УДК 378.14
ББК 74.580
С95

Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 19 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 523 с.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (протокол № 4 від 23.04.08 р.) і вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 9 від 28.04.08 р.).

Редакційна колегія:

І.А. Зязюн, доктор філософських наук, професор, академік АПН України, голова (м. Київ)
Н.Г. Ничкало, доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України, заступник голови (м. Київ)
С.У. Гончаренко, доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України (м. Київ)
В.К. Сидоренко, доктор педагогічних наук, професор, член-кор. АПН України (м. Київ)
С.О. Сисоєва, доктор педагогічних наук, професор, член-кор. АПН України (м. Київ)
О.В. Шестопалюк, кандидат педагогічних наук, професор (м. Вінниця)
Б.А. Брилін, доктор педагогічних наук, професор (м. Вінниця)
Р.С. Гуревич, доктор педагогічних наук, професор, заступник голови (м. Вінниця)
О.С. Домінський, кандидат педагогічних наук, доцент (м. Вінниця)
М.Ю. Кадемія, кандидат педагогічних наук, доцент (м. Вінниця)
В.І. Ключко, доктор педагогічних наук, професор (м. Вінниця)
О.М. Коберник, доктор педагогічних наук, професор (м. Умань)
І.М. Козловська, доктор педагогічних наук (м. Львів)
Л.П. Пуховська, доктор педагогічних наук, професор (м. Київ)
В.О. Радкевич, кандидат педагогічних наук, доцент, член-кор. АПН України (м. Київ)
В.В. Рибалка, доктор психологічних наук, професор (м. Київ)
О.Г. Романовський, доктор педагогічних наук, професор (м. Харків)
М.І. Сметанський, доктор педагогічних наук, професор (м. Вінниця)
Г.С. Тарасенко, доктор педагогічних наук, професор (м. Вінниця)
Н.Т. Тверезовська, доктор педагогічних наук, професор (м. Київ)
О.І. Щербак, кандидат педагогічних наук, доцент, член-кор. АПН України (м. Київ)

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики середніх загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних навчальних закладів, працівників вищих навчальних закладів I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти впровадження сучасних інформаційних технологій та інноваційних методик навчання у підготовку кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів, спеціалістів і магістрів.

Статті збірника подано в авторській редакції.

Для науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Рецензенти:

Л.В. Барановська, доктор педагогічних наук, професор
М.П. Лещенко, доктор педагогічних наук, професор
М.М. Чепіль, доктор педагогічних наук, професор

ISBN 966-527-188-X

© Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України
© Інститут професійно-технічної освіти АПН України
© Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ І-ІІІ СТУПЕНІВ

УДК 372.833.0

В.В. Бурдун
м. Луганськ, Україна

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Формування в учнів навичок самостійної роботи є досить актуальною проблемою сучасного процесу освіти. Її вирішення є особливо важливим для предмета «Трудове навчання», тому що обсяг необхідних знань і вмінь з цього предмета з кожним роком збільшується, а кількість годин, що відводиться на його вивчення, з 2005 року зменшилася. Крім того, специфіка нової програми з предмета «Трудове навчання» вимагає від учнів самостійного виконання окремих видів діяльності. Тому для успішного оволодіння сучасним змістом цього курсу необхідно підвищити ефективність процесу навчання в напрямку активізації самостійної діяльності учнів.

Проблемі формування в учнів навичок самостійної роботи приділяли увагу такі вчені й дослідники, як Г. Ігнатенко [1], О. Коберник [2], Ю. Ковбаса [3], І. Левіна [4], В. Сидоренко [5] та ін. Однак організація самостійної роботи на уроках трудового навчання у світлі нових вимог до змісту цього предмета вимагає більш детального розгляду цього питання й формулювання конкретних рекомендацій з формування в учнів навичок самостійної роботи.

Метою нашої статті є розгляд способів формування в учнів навичок самостійної роботи на сучасних уроках трудового навчання. Так, Ю. Ковбаса указує на те, що самостійності необхідно постійно вчити й планомірно її розвивати [3, с. 179].

Успіх будь-якої самостійної роботи, як відомо, багато в чому залежить від того, як учень уміє організувати свою діяльність. Тому вчителю доцільно як перший крок розкрити перед учнями зміст основних видів самостійної діяльності при навчанні й показати можливі способи їхньої організації.

Дуже важливим є завдання навчити всіх дітей самостійно здобувати знання й уміння, а цього можна досягти шляхом залучення їх до активної діяльності на всіх етапах навчання: у процесі засвоєння нового матеріалу, під час рішення дослідницьких завдань, виконання вправ, лабораторних і практичних робіт, на уроках повторення, узагальнення.

Нерозуміння матеріалу й звідси – невміння справлятися із завданнями, що пропонуються учням, – основна причина втрати інтересу до предмета. Щоб попередити нерозуміння досліджуваного матеріалу, учителям треба весь час бути в курсі того, наскільки матеріал засвоєний кожним учнем. З цією метою на уроках трудового навчання можна проводити самостійні роботи із взаємною перевіркою. Такі самостійні роботи корисно проводити відразу після вивчення нового матеріалу; у цьому випадку вони вчасно дадуть картину розуміння учнем нового матеріалу на ранньому етапі його вивчення.

Самостійні роботи необхідно давати в одному варіанті. Роботи 4–6 учнів, які виконали її першими, необхідно перевірити й оцінити, звернути їхню увагу на допущені помилки й недоліки. Деяким з цих учнів відразу ж необхідно видати додаткові завдання, а інші будуть помічниками вчителя, які разом з учителем будуть надавати допомогу тим учням, у яких виникли ускладнення. Учні вирішують завдання, і якщо самі не можуть знайти правильне

рішення, то звертаються за допомогою до помічників учителя. Таким чином, школярі вчать розбиратися в сутності завдання, критично осмислювати свої судження, знаходити правильне й оптимальне рішення, і в цьому їм допомагають їх однокласники. Після того, як робота закінчена, вони звіряють свої відповіді з правильними відповідями.

Такі самостійні роботи в одному варіанті заощаджують час. Завдання в роботі розташовуються в порядку зростання складності. Щоб в учнів не виникала думка про те, що можна списати, вони повинні усвідомити, що мета таких робіт – не тільки й не стільки в одержанні оцінок, а в основному в тому, щоб кожний з них міг перевірити себе: наскільки він правильно й глибоко зрозумів тему, наскільки самостійно може знайти рішення того або іншого завдання.

Самостійні роботи із взаємною перевіркою пробуджують інтерес учнів не тільки до своєї роботи, але й до роботи однокласника. Кожний учень хоче показати себе з кращого боку; він знає, що за погану роботу йому не поставлять погану оцінку, а обов'язково допоможуть і пояснять те, що він не зрозумів. Якщо учень бачить свої успіхи, своє просування вперед, то пробуджується його інтерес до предмета.

Перевірка самостійних робіт – досить тривалий і трудомісткий процес. Найчастіше він відбувається після уроків, удаліні від учнів. Тому дуже важливо спростити цей процес і зробити так, щоб уже на уроці учні дізнавалися про результати своєї праці, а також одержували б іноді можливість самим перевіряти свої роботи. Наприклад, можна застосувати такий спосіб самостійної роботи: учні одержують завдання, що містять кілька питань, до них додається таблиця, у якій до кожного завдання подано п'ять відповідей. Одна з них правильна, а інші – ні, причому останні складені з урахуванням можливих помилок учнів.

Відповіді зашифровані буквами або цифрами. Після правильного виконання завдання учні як відповідь повинні одержати який-небудь технічний термін або число. Виконавши завдання, учні здають учителеві свої рішення, а вчитель повідомляє правильні відповіді. Такі роботи перевіряються швидко, але частіше вчитель пропонує самим учням оцінити свої роботи або помінятися роботами з сусідом по парті. Після такої взаємної перевірки учні негайно будуть бачити результати своєї праці й звернуть увагу на ті завдання, з якими не впоралися.

Значну роль у розвитку навичок самостійного мислення учня відіграє систематично проведена й правильно організована самостійна робота.

Провівши ту або іншу самостійну роботу, потрібно звернути увагу на те, чи сприяє вона активній розумовій діяльності учня, чи ні. Цьому сприяють завдання творчого характеру, які розвивають в учнів уміння відійти від тієї форми викладу матеріалу, що була запропонована вчителем або підручником, і які сприяють більш глибокому вивченню матеріалу, розкриттю його нових сторін. Така самостійна робота ставить учнів в умову «першовідкривачів» прийому, завдання. При такому підході учні не просто механічно вивчають послідовність дій, а розуміють внутрішній зв'язок між формою завдання й поставленою метою, осягають суть проблеми.

Одне з основних завдань учителя полягає в тому, щоб вчасно помітити й усіляко підтримати схильність учня до творчого сприйняття навчального матеріалу та його бажання самостійно переборювати труднощі, що виникають. Цьому значною мірою сприяють самостійні роботи, які учні виконують на уроці й на додаткових заняттях. Така робота сприяє розвитку творчої думки, спостережливості, мислення, здібностей учнів, а почуття радості, випробовуване при самостійному подоланні труднощів, підвищує їхню активність, віру у свої сили, інтерес до трудового навчання.

Для формування в учнів навичок самостійної роботи можна використовувати також метод коментування. Так, наприклад, при розробці технології виготовлення будь-якого виробу учень з місця називає послідовність операцій, причому він пояснює або коментує обрану ним послідовність дій, учитель записує їх на дошці, а учні слухають, доповнюють і уточнюють. Таким чином, включаються всі види пам'яті: зорова, слухова, моторна,

збільшується можливість учнів більше розмовляти на уроці. Крім того, коментування дозволяє, навчаючи, контролювати.

У своїй роботі вчителів необхідно намагатися дотримуватися диференційованого підходу до навчання, тому що об'єктивно існують розходження учнів у темпах оволодіння навчальним матеріалом, а також у здатностях самостійно застосовувати засвоєні знання й уміння. Тому необхідно пропонувати учням різнорівневі завдання – як теоретичні, так і практичні, починаючи від легкого рівня й закінчуючи рівнем підвищеної складності.

Але диференційований підхід не припускає давати одним учням більший обсяг матеріалу, а іншим – менший. Кожний повинен пройти через повноцінний навчальний процес, який ні для кого не може бути обмежений вимогами мінімуму. Кожний учень повинен вивчити матеріал у повному обсязі, побачити в певному змісті ідеальні зразки діяльності. Причому включення учнів у цю діяльність повинне враховувати їхні індивідуальні особливості. До того ж обговорення результатів роботи школярів повинне здійснюватися бажано відразу ж по її закінченні.

Організація вчителем самостійної діяльності учнів повинна досягатися сполученням індивідуальної, парної, групової роботи учнів, у якій учень постійно одержує допомогу при виконанні свого самостійного завдання.

Кожний з нас пам'ятає, що здійснювати будь-які прийоми легше вдвох або втрох, в однокласників простіше запитати незрозуміле, попросити пояснити, показати. Отже, треба організовувати роботу на уроці так, щоб у потрібний момент на допомогу міг прийти однокласник, а цьому сприяє групова форма роботи.

З цією метою клас можна розбити на групи по 4 особи, причому в групах повинні бути учні з різним рівнем розвитку: середній – низький, високий – середній. У групі вибирається (іноді призначає вчитель) старший, який допомагає вчителю в організації роботи. Усі групи одержують завдання, виконують їх у групі, при цьому відбувається обговорення, учні спільно шукають правильне або оптимальне рішення. Потім група повинна захистити перед класом своє рішення. При цьому діти працюють самостійно, учитель тільки спрямовує роботу, коректує її.

При цьому праця учня при груповій роботі оцінюється самим учнем (самооцінка) і групою (оцінка групи). Критерії самооцінки пропонуються вчителем. Підсумкову оцінку ставить учитель.

На таких уроках немає осіб, які нудьгують; усі учні весь робочий час зайняті справою. Підбиваючи підсумок таких уроків, потрібно завжди запитати в учнів:

1. Чи дізналися вони для себе щось нового й корисного?
2. Що, на їхній погляд, заважало їм у роботі?
3. Що допомогло перебороти ці труднощі?

Проектно-технологічна діяльність, яка останнім часом упроваджується в навчальний процес трудового навчання шкіл України, також сприяє формуванню в учнів навичок самостійної організації діяльності. Виконуючи творчі проекти, учні вчаться самостійно приймати рішення на кожному з етапів проектно-технологічної діяльності [2, с. 80].

Так, на організаційно-підготовчому етапі учні повинні сформулювати конструкторсько-технологічне завдання, усвідомити та визначити значення майбутнього виробу як для самого учня, так і для суспільства в цілому, скласти план роботи з проекту, визначити критерії, яким повинен відповідати виріб, проаналізувати знайдені вироби-аналоги, різноманітні варіанти й знайти оптимальні параметри конструкцій виробу.

На конструкторському етапі учні самостійно розробляють конструкцію виробу з урахуванням технічних, технологічних, естетичних, ергономічних вимог, міркують над технологію виготовлення виробу, визначають способи оздоблення, розробляють конструкторсько-технологічну документацію, виконують економічні розрахунки й проводять маркетингові дослідження щодо організації виробничо-комерційної діяльності.

На технологічному етапі учні самостійно виконують заплановані операції з урахуванням вимог технології, дизайну й правил техніки безпеки, здійснюють самоконтроль якості виробу.

На заключному етапі вони здійснюють кінцевий контроль, порівняння виконаного проекту з теоретичною моделлю.

Працюючи над проектами, учні повинні, перш за всі, навчитися самостійно здобувати інформацію з різноманітних джерел, творчо її застосовувати. Постійна й наполеглива праця з проектування повинна виховати творчу й досить самостійну людину – майбутнього фахівця, який зможе самостійно вирішувати досить складні технічні, технологічні та організаційні завдання.

Отже, самостійна робота учнів є важливим структурним компонентом навчальної діяльності школярів, особливо на уроках трудового навчання. Крім того, працюючи систематично й наполегливо над розвитком самостійності учнів, можна домогтися позитивних результатів у трудовому навчанні.

Література:

1. Ігнатенко Г.В. Розвиток самостійності школярів у процесі трудового навчання: Дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1999. – 195 л.
2. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика: Монографія / За заг. ред. О.М. Коберника. – К.: Наук. світ, 2003. – 172 с.
3. Ковбаса Ю.М. Самостійна робота у ході виконання проекту // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2006. – №18. – С. 179-183.
4. Левина И.А. Профессиональная деятельность учителя по формированию познавательной самостоятельности подростков средствами моделирования: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Южно-Украинский гос. пед. ун-т им. К.Д. Ушинского. – Одесса, 2001. – 283 с.
5. Сидоренко В.К. Актуальні проблеми підготовки вчителів трудового навчання в світлі реформування освіти в Україні // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. – № 2. – С. 41–44.

В статье рассматривается проблема формирования у учащихся навыков самостоятельной работы на уроках трудового обучения, особое внимание уделяется рассмотрению конкретных способов формирования у учащихся навыков самостоятельной работы на уроках трудового обучения.

In the article a problem of formation at the schoolboys of skills of independent work on lessons of labour training is considered (examined), the especial attention is given to particular (specific) ways of formation at the schoolboys of skills of independent work on lessons of labour.

УДК 37(438)(09):004

В.В. Деркач,
м. Житомир, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ У ПОЛЬЩІ: ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

На початку третього тисячоліття, в умовах глобалізаційних й інтеграційних процесів, в європейських країнах спостерігається значне прискорення темпів інформатизаційного розвитку. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) стають невід’ємним компонентом освітньої політики Польщі. Їх розвиток і використання має забезпечити кожній людині вільний доступ до новітніх технологій та різноманітних джерел інформації, а також дає можливість істотно розширити її пізнавальні можливості, повною мірою реалізувати свій потенціал та підвищити якість життя [1].

Відповідно до положень Болонської декларації, суть якої полягала в тому, що країни-учасниці зобов’язалися до 2010 року привести свої освітні, наукові і технічні системи у відповідність до єдиних європейських норм і стандартів та Лісабонської декларації, яка проголосила загальну тенденцію інформатизації освіти у країнах Європи, Міністерство

РОЗДІЛ 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ І-ІІІ СТУПЕНІВ

Бурдун В.В. ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.....	93
Деркач В.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ У ПОЛЬЩІ: ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	96
Дмітренко Н.Є. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПРИВАТНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	101
Іваниця Г.А. УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВИХОВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ШКОЛИ І-ГО СТУПЕНЯ.....	106
Іванчук А.В. МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГЕНЕТИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ВИНАХОДІВ.....	113
Клочко Н.Л. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОТОВНОСТІ ДО ШКОЛИ ШЕСТИРІЧНИХ ТА СЕМИРІЧНИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ.....	118
Козубенко І.С. СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.....	123
Матяш О.І., Коломієць Т.Д. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО ЗОВНІШНЬОГО ТЕСТУВАННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ З МАТЕМАТИКИ.....	126
Нелюб А.М. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОЧОГО МІСЦЯ СТУДЕНТА В СЛЮСАРНІЙ МАЙСТЕРНІ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	131
Павлюк Б.В., Заболотний В.Ф. ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОГРАМНИЙ ЗАСІБ ЯК ПРИКЛАДНИЙ ПРОГРАМНИЙ ЗАСІБ НАВЧАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	134
Пагута М.В. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ШЛЯХІВ РОЗВ'ЯЗКУ ТЕХНІЧНО-ТВОРЧИХ ЗАДАЧ У ПРОЦЕСІ ЕРГОДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ.....	138
Соловійов В.Ф. ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА ДОПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ	143
Чубар В.В. ОРІЄНТАЦІЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА РОБІТНИЧІ ПРОФЕСІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЯМ ВИРОБНИЦТВА.....	149